

offentliga lärarekallet ingalunda blifver förborgad för den studerande ungdomen, som således, utom af andra omständigheter, äfven af sina lärare sjelfva måste lära sig att missakta de offentliga föreläsningarne.»

Med rätta anser han dock »egentligaste orsaken till nämnda företeelser vara att finna i den allmänna karakter, vårt universitetsstudium erhållit genom det icke lilla lexläsandet, tenterandet och examinerandet, och den derigenom förändrade ställning, hvari professorn kommit till de unga idkarne af sin vetenskap. Han har ifrån sin hufvudsakliga bestämmelse att vara lärare öfvergått till den att vara tentator eller förhörare.» Förf. hade kunnat tillägga, att tenterandet och examinerandet nu engång måste så vara, men att det står i professors behag att så inrätta detta, att lexläsning icke blifver tillräcklig, utan examinanderna hänvisas till ett verkligt vetenskapligt studium. Det tillhör just föreläsningarne att härtill ingifva examinanderna håg och kraft. Men om elementarläroverken sända till Universitetet studenter, hvilka platt icke duga till annat än att läsa lexor, så står det dessa fritt att med lexorna fortfara, tills de tröttna och vända sig till plogen eller lästen. Samhället förlorar derpå intet. Dock fordras härtill, att professors eget studium är något annat än lexläsning.

10

20

127 FÖRDELEN AF ARBETE I STORT.

Saima n:o 32, 33, 34 och 41 8., 15. och 22. VIII, 10. X 1844

I. FÖRDELEN AF ARBETE I STORT.

Angående detta ämne kan man som om många andra säga, att deri ännu intet är afgjort, ehuru mycket det än blifvit afhandladt. Till detsamma hör äfven den ofta väckta frågan om fördelen af hemmansklyfningar. För den, som följt med Svenska Tidningslitteraturen, är det bekant, att icke längesedan äfven i Sverige en häftig strid fördes om fördelen eller skadan af en obegränsad hemmansklyfning. På ena sidan uppträdde hufvudsakligen Hr. Richert, samme lagfarne domare, som så länge varit oppositionens ministerkandidat, till försvar för den enskilda egarens rätt att dela sin jord och fördelen af denna delning samt ansågs dervid föra den liberala sidans talan, medan de konservativa ifrigt sökte bestrida hans åsigt. Vi hvarken erinre oss bevisen för eller mot, ej heller är det oss bekant, huru den förändring i hithörande lagstiftning utföll, om hvilken då var fråga. Men ämnet har, såsom nämnt är, ofta varit under diskussion, och det är af så vigtig art, att några ord i detsamma, tjenande till att derpå fästa den allmänna uppmärksamheten, icke kunna anses för öfverflödiga.

30

40

Nationalekonomerna hafva, såsom man lätt kan föreställa sig, icke kunnat undgå att fästa sin undersökning vid den allmänna fråga: hvilkendera som är mera produktivt, arbete i större eller inskränkta skala? Hvar och en, som flygtigt fäster sig vid frågan och vid dess besvarande tager sin möjliga erfarenhet till råds, anser väl för afgjort, att ett arbete i större skala är mera fruktbringande. Men med detta svar har det sina sidor. Visserligen kunna vid ett arbete drifvet i stort många omkostnader besparas, t. ex. ett stort hus blifva billigare än många små, maskiner begagnas i stället för handkraft, öfverhufvud dugligare redskap begagnas och arbetskraften lättare användas på rätt ort och tid o. s. v.; hvilket allt måste åstadkomma en större frukt af det nedlagda kapitalet. Men använder man denna allmänna sats på särskilda slag af arbete, så skall man lätt finna, att den såsom hvarje annan tål

50

inskränkas.

Är det fråga om manufaktur af alla slag, så gäller satsen snart sagdt obetingadt. Arbetet kan vid dessa vinna machinartad gång, och det kan noga beräknas, huru mycket hvarje arbetare bör medhinna, äfvensom dennes krafter kunna ansträngas genom en af produktionen beroende förtjenst. Med ett ord, god ordning kan verka, att här intet underlåtes, intet försummas. Annorlunda förhåller det sig deremot med jordbruket. Här måste i flera fall det verkställda arbetet anses undgå hvarje måttstock. Det allmännaste slag, jordens plöjning och beredning
10 öfverhufvud, är t. ex. redan af denna art, emedan endast god vilja och god vana hos arbetaren dervid kan åstadkomma dugligt arbete. Vid ett större jordbruk måste vidare hela arbetets anordning öfverlemnas åt förvaltares och uppsyningsmäns omtanka. Och denna kan i stort icke kontrolleras, emedan arbetets produkt är beroende icke blott af detta, såsom vid de flesta manufaktur, utan af mångahanda gynnsamma eller missgynnande naturförhållanden.

Say i sin nationalekonomi (I B. 17 Afd.) säger härom: -- »flera slags förbättringar lyckas bättre vid odling i smått. En bonde, som har liten åker att häfda, begagnar jorden mycket bättre och vinner ifrån samma område en större produkt, än jordbrukaren i stort. Han kan hafva noggrann uppmärksamhet på allt och sjelf omedelbart sörja för allt. Ingen vrå lemnar han obegagnad, och jordens produktiva krafter mångfaldigas genom de många sätt han använder att framlocka dem. – Mellan vinrankorna planterar han bönor – hvarje gren, som nedtyngd af frukt hotar att brista, stöder han på det sorgfälligaste – hvarje ogräs upprycker han – icke det minsta halmstrå lemnar han till spillo» o. s. v. Och såsom närmaste orsak härtill anförer han »att egendomsegare af medelmättig förmögenhet gör allt sjelf för sig och sina barn samt anstränger alla sina krafter, för att öka sina inkomster;»
20 hvaremot »en stor egendomsegare, som har fullt upp af allt, som kan tillfredsställa hans behof till och med hans fantasi, icke på långt när ådagalägger samma ifver och verksamma sträfvande. Och dennes medhjelpare äro ännu mindre driftiga»¹. Samma sak uttryckes i vårt land i det allmänna talesätt: att landtmannaarbetet går lamt, der icke husbonden går i spetsen.

Lägga vi Says anförda ord till det föregående, så torde fördelen af arbete i stort icke visa sig öfvervägande, hvad jordbruket angår, och

¹ Hvad Say i det följande anförer, må här upptagas endast såsom prof, huru lösligt äfven en utmärkt man stundom kan förfara. Han uppställer, för att vederlägga Ekonomisternas (fysiokraternas) sats, att arbete på jorden i stort ger större vinst, det påstående, »att det icke är mera produktivt, utan blott konsumerar mindre (af produkten) på ort och ställe.» samt söker bevisa detta genom följande exempel.

Först *antager* han, att ett jordområde odladt i sambruk af 12 personer ger en skörd för 10 000 Fr., men deladt i flera lotter och odladt af 18 personer 11 000 Fr. Vidare att de tolf arbetarena af produkten konsumera 4 000, de aderton 6 000 Fr.: då naturligtvis det förra odlingsättet ger 6 000, det sednare 5 000 Fr. i behållning. »Men» säger han, »låt oss vidare tillse, vilkendera odlingsättet som är gagneligare för befolkningen. Om 4 000 Fr., hvilka vid odlingen i stort blifvit konsumerade af afkastningen, hafva underhållit 12 personer, så skola de öfriga 6 000 enligt samma förhållande ännu föda 18 personer; alltså tillsammans trettio människor. På samma sätt skall samma jord, odlad i smått, lemna en afkastning af 6 000 Fr. till deras underhåll, som odla densamma, och afkasta för 5 000 Fr. till andras behof. Följaktligen lefva häraf 18 människor på detta jordområde, och 15 utom detsamma; tillsammans 33 personer. Samma jord skall således vid odling i stort föda en befolkning af 30 personer, då den odlas i smått, underhålla 33 personer. Det sednare odlingsättet föder *således* 1/10 flera människor. Hvarföre? Emedan den afkastar *just* 1/10 mer än det andra, nemligen 11 000 Fr. i stället för 10 000 Fr.»

Den ärade läsaren må söka utgrunda, hvad här blifvit bevisadt!

den allmänna föreställningen om denna fördel befinnas hvilat på osäker grund, äfven hvad arbetets materiala afkastning beträffar.

Men äfven den materiala afkastningen kan få en annan uppskattning än den, som blotta penningesiffran föranleder. Fördelen af arbetet i stort kan nemligen blifva ringa för sjelfva arbetaren, ehuru stor förlagsmannens vinst än må vara. Det synes väl, som vore det likgiltigt, hvilken afkastningen tillfaller, då likväl måste antagas, att förlagsmannen åter i och för sina behofs eller fantasiers tillfredställande fördelar densamma på några arbetande händer. Dock om man i sjelfva verket antager, att någonsin allt slags arbete skulle bedrivas i stort, så skulle äfven tillfredsställandet af hvarje lyxens behof öfverflytta större delen af priset åter till en annan förlagsman. Dessutom förtäres ju under tidens lopp hvarje på lyxens artiklar använd förmögenhet och utgår ur nationalförmögenheten. Deremot då genom arbetet i inskränkta skala afkastningen, om också mindre, fördelas på en mängd arbetare, kan icke någon större lyx uppstå; och den förmögenhet, som icke åter nedlägges i t. ex. jordens odling eller öfverhufvud materialens förbättrande, verkar dock genom jemnare spridd bildning och förhöjd arbetsfärdighet till nationalförmögenhetens förkofran. Den jemna fördelningen af inkomster är naturligtvis en omedelbar fördel, likasom den jemnare spridda bildningen. 10 20

Och det är isynnerhet denna sistnämnda icke materiella fördel af arbetet i mindre skala, som i alla tider gjort detta önskligare för den mildsinta filantropen. Öfverallt vittnar erfarenheten om det jemförelsevis förnedrande tillstånd och större fattigdom för arbetaren, arbetet i stort medförer. Det gör denne till blott dagsverkare, hindrande honom att någonsin blifva oberoende handverkare eller sjelfegande jordbrukare. Äfven i Finland märkes ju tydligen både i ekonomiskt och sedligt hänseende den stora skillnaden mellan frälsebonden och den sjelfegande skattebonden. I andra länder hafva handverken mer och mer försvunnit, samt den fordna mästaren förvandlats till daglönare för fabrikena. Erfarenheten lärer så, att arbete i stort förlorar det mesta af sina supponerade fördelar. 30

I alla Europeiska länder har skråväsendet lång tid utgjort ett hinder för uppkomsten af arbete i stort. Men mer och mer har det utträngts af de tilltagande fabrikena, och för manufakturerna är numera detta sednare arbetsätt nödvändigt. Öfverallt yrkas på näringsfrihet till förmon för den fattige, hvilken sålunda lättare borde kunna lifnära sig; men fördelen tillfaller i sjelfva verket den rika kapitalisten. Stigande konkurrens gör dag från dag manufakturerna mindre lönande, och det är att förutse, att äfven jordbruket förr eller sednare skall falla i kapitalistens hand. Samhällets politiska utveckling jemte en ständigt vexande folkmängd synes i Europas stater göra detta resultat oundvikligt. I forntidens fristater var arbetaren träl; i de moderna konstitutionella staterna blir han daglönare. För att mildra hans lott finnas, såvidt vi förmå inse, endast egendomens hastigare vexling, hvarigenom det för den ena eller andra arbetaren kan lyckas att i sin tur hinna till oberoende, massans vexande politiska betydelse, som tvingar förlagsmannen att uppoffra något för hans välfärd och bildning, och denna stigande bildning hos den förra sjelf, som till tvånget lägger humanitetens förpligtelser. Fördelen af arbete i stort kan således i vår tanka icke sökas i detta omedelbara produktivet, utan i dess nödvändighet för den nyare tidens samhällsordning, hvilken åter utgör ett vilkor för menskliga bildningens vidare fortgång, och som, efter hvad erfarenheten lärt, fört denna framåt med en aldrig förut spord hastighet. 40 50

II. OM HEMMANSKLYFNING.

I föregående nummer sökte vi i en inledande artikel antyda den skillnad, som i fråga om arbetets produktivitet bör göras mellan manufakturerna och jordbruk. Vi sökte visa, att jordbruket drivet i stort icke kan antagas vara mera produktivt, än då det skötes af mindre jordegare, samt stödde detta påstående hufvudsakligen derpå, att vid jordens odling hvarken machiner kunna användas eller den lejda odlarens omsorg och arbete nogare kontrolleras och uppdrivas. I allmänhet synes till anförda förhållande redan kunna slutas af den skala på arbetarens duglighet, man ledd af erfarenheten uppställt, då man ansett deras arbetskraft aftaga, ifrån den sjelfegandes eller pr styck arbetandes till den för viss tid lejda arbetarens, till herrgårdsarbetarens och trälens. Kanske skulle man med afseende derpå, att människan vid allt arbete fordrar äfven skälig bergning, kunna anse såsom ett bevis för denna allmänna erfarenhet angående människoarbetets olika produktivitet vid jordbruk och manufaktur, att de gamle äfven sjelfva odlade jorden men lemnade handtverken uteslutande åt trälarna, samt häri finna en medverkande grund till deras aktning för det förra och missaktning för det sednare. Åtminstone vore häri intet mera materialistiskt sagt, än om man skulle påstå, att de vetat, det jorden fordrar en kärleksfull omvårdnad.

Betraktad ur synpunkten af arbetets produktivitet synes nu jordens delning i små lotter, och dermed hvad man kallar hemmansklyfning, böra bidraga till nationalförmögenhetens förkofran. Men man har häremot uppställt det påstående, att en för långt sträckt hemmansklyfning skulle sätta jordegarna ur stånd att af den ringa jordlotten finna sin bergning. Staten har sålunda ansett för pligt att för klyfningen bestämma någon gräns, och denna har flerstädes blifvit genom statens lagar inskränkt.

Svårt läser det dock förefalla mången med oss att inse, huru det någonsin kunde komma derhän med hemmansklyfningen, att *alla* jordegare skulle blifva urståndsatte att nära sig af sitt jordbruk. Men om också detta otroliga skulle inträffa, så skulle det ju blott bevisa, att det ifrågavarande landet vore för ofruktbart eller för öfverbefolkadt, för att genom jordbruk kunna nära sina bebyggare. Då vore ju förhållandet detsamma, äfven om jorden vore delad i större lotter, ja jordbrukets otillräcklighet för befolkningens upphålle vore ju i denna händelse ännu större, om eljest det anförda angående den större produktiviteten af den sjelfegandes arbete har sin riktighet. Må man gå huru långt tillbaka man vill ifrån detta »alla,» så kan man likväl icke komma till någon annan slutsats än den, att landet eger en öfverbefolkning, hvilken icke kan lifnära sig genom jordbruk. Finnes för denna del af befolkningen någon annan väg till utkomst, t. ex. genom manufakturerna, så skall dess arbete under nödig uppmuntran af omständigheternas tvång ledas på denna väg. Saknas en sådan utväg, så är ju folkmängden absolut större, än landet förmår nära den. Och då återstår ingen annan omsorg från statens sida än den om utflyttningar.

Låt oss dröja med de exempel, för och mot, som kunna återopas, för att ännu upptaga tvenne väsentliga inkast, hvilka äfven från teoriens sida kunna göras. Man kunde nemligen invända, och detta har också icke uteblifvit: en mindre jordlott kan väl lifnära odlaren i vanliga år, men i händelse af krig eller missvext har ett jordbrukande folk, som består af mindre jordegare, äfven mindre förmåga att

uthärda tidens nöd. Hvarpå bygger man väl ett sådant antagande? Säkert icke på någon annan grund, än den alldagliga erfarenheten, att den större jordegaren kan samla förräder för den hårda tiden. Men huru är detta möjligt, om befolkningen i båda fallen antages lika stor? Den del deraf, som af jordbruket hemtar sin näring, har ju samma behof såsom sjelfegande och såsom daglönare, och nöden måste i båda fall blifva lika kännbar. Visserligen kan det icke bestridas, att de länder, i hvilka jordegendomen varit samlad på färre händer, förmått föra 10
fortfarande anfallskrig. Och gerna medges, att äfven krig på en viss ståndpunkt af nationens utveckling äro nödvändiga, för att förvärfva densamma erkännande såsom sjelfständig. För att besluta sådane krig fordras äfven, att beslutet hvilar hos få personer, hvilka förmå inse deras nödvändighet och hafva beräkning nog att underkasta sig uppförfingar i det närvarande för kommande fördelar. Så bero dessa krig hufvudsakligen af en mächtig, på jordegendom fotad aristokrati, hvars magt sjelfva krigen förhöja. Men erfarenheten visar också, att anfallskrigen upphöra, i den mon befolkningen tilltager, utan afseende på förhållandet med jordens styckande. Och vid ett försvarskrig måste den sjelfegande jordbrukaren afgifva ett säkrare värn för landet än daglönaren. 20

Den andra invändningen sammanhänger med den förra. Man kan nemligen säga: egaren af en ringa jordlott har ingen tid öfrig för ansträngdt arbete på jorden, hvilken han kunde egna åt sin intellektuella bildning; om således också medgifves, att daglönaren har lika litet öfrigt för vården om sin bildning, så finnes dock bildning hos den större egendomsegaren, d. ä. hos en del af befolkningen, men då jorden styckas i små lotter, måste den andliga kulturen stå tillbaka bland jordbrukarene öfverhufvud. Vi erinra oss icke hafva sett detta inkast i den andliga förkofrans intresse anföras, ehuru det i vår tanka är det viktigaste och svårast afvisade bland alla. Afhandlas nemligen frågan 30
fullkomligen abstrakt, utan afseende på mänskliga kulturens utveckling i allmänhet, så kan invändningens rättighet icke bestridas. Men erfarenheten lärer, att då befolkningen i ett land stigit så, att fråga uppstår om en längre drifven styckning af jorden, så är icke heller den intellektuella bildningen mera så dyrköpt som under en tidigare period af nationens tillvaro. Vetandet och undervisningen blir då ett yrke, till hvilket såsom till alla andra en större del af befolkningen föres, och vägarne för dess meddelande blifva till följe deraf mångdubblade. För att ingå i detaljer, så har t. ex. jordens styckning till följd, att stora sammanbyggda byar uppstå, i hvilka en skollärare kan på engång 40
vårda hela byens barn, i hvilka äfven presten, någon tjänsteman, dessutom handverkare och krämare hafva sin bostad; och redan samlefunden är för invånarna bildande och väcker hågen för läsning, hvilken åter så lätt kan tillfredsställas. Exempel härpå finner man i åtskilliga trakter af Tyskland, förnämligast i Würtemberg, hvarst flertalet af jordegare icke ens har en dragare för sitt jordbruk, men der äfven byar af 7-8 hundrade invånare hafva egen kyrka och skola, vanligen äfven apothek och läkare. Äfven om man afser från landets frukbarhet, är här jorden mera vinstgifvande genom omsorgsfull vård och genom närheten till manufakturiskande städer och köpingar, 50
hvilka uppstått i jembred med jordbrukets förkofran, och hvilka nu gifva dess alster af hvarje slag en säker afsättning.

Så äro vi inne på exemplens vida fält. Man kan här åberopa den högt drifna kulturen i England, der dock jorden är aristokratiens egendom. Men derigenom bevises icke, att icke denna jord skulle kunna föda

mångdubbelt flera åboer och arbetare, än den nu närer. Ja det torde icke vara ett misstag att anse manufakturernas oerhörda tillväxt i detta land för en följd deraf, att en jämförelsevis alltför ringa del af landets befolkning lifnäres genom jordbruket. Och det är manufakturerna, hvilka här hota med pauperism. Irland har man ofta framhållit som en tafla af, hvart jordens obegränsade styckning leder. Men man har då glömt, att jorden här icke tillhör åboen, att hela landet odlas af, hvad hos oss skulle kalla frälsebönder, hvilka hvarje stund kunna förjagas från den lilla torfvan, att dessutom en förtryckande lagstiftning på mångfaldigt sätt bidrager att utarma landet till förmån för Engelska aristokratien och högkyrkan.

I Sverige klagas öfverljuddt öfver en pauperism, som stigande med hvarje dag vida hastigare griper omkring sig än pauperismen bland manufakturidkarena; ty den frammanas vid landets hufvudnäring, vid jordbruket. Det är här massan af spanmålstorpare backstugusittare och inhysningar, ur hvilkas i armod försänkta familjer fattigförsörjningen och fångelser befolkas. Äfven i Finland spörjas vid hvarje missväxt dessas nödrop, och det är i vissa delar af landet sällan, någon årsvext är god nog att ifrån deras usla kojor utestänga eländet; ty de ega ju ingen jord. Hvarifrån hafva väl dessa en större eller mindre del af året brödlösa skaror kommit? Säkerligen ifrån bondens hemman; ty för något öfver ett sekel funnos ju i landet hemman för hvar och en, som ville åtaga sig mödan att bruka dem, och mången god lägenhet låg i decennier öde af brist på bebyggare. Det är här såsom i Sverige de yngre sönerns, de lottlösa döttrarnes afkomma, som nu blek och uthungrad sammantigger sitt uppehälle vid den gynnade älsta sonens dörr eller bemäktigar sig det i följd af naturens allmänna lag, som bjuder den skapade varelsen att värna lifvet för stunden, om också en annan lag i den nästa skulle hota med dess förlust.

Finnes då icke här såsom i Sverige jord nog för en vida högre drifven odling? – Kanske är i Finland icke ens sjettedelen af den odlingsbara jorden begagnad, och den redan odlade är kanske icke ännu uppdrifven till sin halfva afkastning. Den skulle sålunda vara i stånd att lifnära en tio gånger så stor folkmängd. Hvarföre finnas då dessa jord och brödlösa?

Men vi vilja lemna denna sist anförda frågas besvarande till en annan gång. Det är nog, om erfarenheten skulle bevisa, hvad äfven teorien synes gifva vid handen, att jordens styckning medförer större odling (och vi tro oss härtill kunna bifoga exempel äfven ur Finlands statistik) eller vid långt hunnen kultur åtminstone lifnära en större folkmängd; hvaremot föga annat än farhågor för framtiden kunna anföras mot denna åsigt. Om det antages, att en obegränsad styckning af jorden skulle leda derhän, att den sjelfegande jordbrukaren icke kunde för sig och de sina vinna nödtorftig bergning, så måste äfven medgifvas, att han såsom egendomslös daglönare ännu mindre skulle kunna lifnära sig vid en lika folkstock i landet. Vi tillägga ännu, att all erfarenhet visat, det folkökningen är störst bland hvarje lands egendomslösa proletarier. Ju flera hinder derföre, som sättas mot jordens styckning, desto mer skola farorna af en tillagande befolkning framkallas. Deremot bör icke det faktum förbises, att t. ex. i Frankrike, der jorden öfverhufvud är styckad i smärre lotter, folkökningen mindre hastigt fortgått, än i de länder, uti hvilka jorden innehafves af aristokratien.

Uppställes nu den fråga: om då hemmansklyfning borde oinskränkt tillåtas från statens sida? så svara vi dertill: ja; ehuru vi visst icke vilja påstå, att en oinskränkt styckning skulle bäst bidraga till nationalför-

mögenhetens förkofran. Ty det gifves för den en bestämd gräns, nemligen den, då en jordlott icke mer lemna utrymme nog för egarens och hans familjs arbetskrafter, hvilka då till större bättnad för samhället och den enskilda kunde användas på annat håll. Men bestämmandet af denna gräns har så många svårigheter, att det säkrast öfverlemnas åt arbetarens eget omdöme. Finnas utvägar för arbetsförtjenst utom jordbruket, skall han beträda dem, så snart detta icke ger honom bergning. Gifves det ingen sådan utväg, så är dock hans ställning såsom sjelfegande, äfven om han med arbete såsom daglönare nödgas fylla det bristande, bättre än den egendomslösa daglönarens och mera fruktbringande för samhället.

10

Vid en lagstiftning af motsatt syfte bör man då betänka, att densamma kan hafva sitt upphof i tider, på hvilka ödemarker saknande en enskild egare funnos att uppodla. Ty då var det för samhällets förkofran gagneligare, att dessa odlades, än att den redan besutna jorden styckades, och möjligheten af en rikare förvärfning beröfvades dess innehafvare. Men då all ödemark flyttat bland den besutna jorden, är det också tid, att den här uppsökes och odlas.

Dessutom är jordens styckning i små lotter i vår tanka ett öfvergående moment, som snart åter skall lemna rum för dess förening i kapitalistens hand. Härigenom har dock vunnits, att den under denna tid hunnit till den högsta möjliga odling och således äfven i kapitalistens händer ger den högsta möjliga afkastning; hvilken äfven måste mer eller mindre falla daglönaren till godo.

20

«1:0 34»

III. OM HEMMANSKLYFNING I FINLAND.

Ville man utan afseende på gällande lag för hemmansklyfningar undersöka, hvilket inflytande dessa hittills utöfvat på Finlands uppodling och nationalförmögenheten, så saknas härföre likasom för de flesta andra ekonomiska frågors afgörande tillräckliga data. Det är för den här af intresserade lättare att lära känna tillståndet i större delen af Europa än i eget land. För att öfvertyga sig om denna den Finska statistikens fattigdom, behöfver man blott lägga den af H:r Rein utgifna statistik öfver Storfurstendömet t. ex. i bredd med Forssell's statistik öfver Sverige. Gerna må man medgifva, att i många fall äfven den statistiska siffran blir högst osäker; men den ger dock omdömet vid jämförelser i stort någon ledning, hvarförutan bedömandet måste ske antingen utan allt stöd af erfarenheten eller efter ett ungefär af egen åskådning och andras berättelser. Och huru hvarandra motsägande dessa sednare äro, har väl något hvar erfarit. Hvarje försök att behandla en ekonomisk fråga rörande eget land måste derföre stadna vid det mest allmänna och ytliga af saken, hvarvid naturligtvis ännu mindre någon erfarenhet kan tagas till råds, då här det allmänna först framgår såsom resultat af enskilda iakttagelser, och redan dessa sednare helt och hållet saknas. Så nödgas äfven vi afstå från all egentlig undersökning af det ifrågakvarande ämnet. Vi kunna blott förutsätta vissa antaganden och ur dessa draga slutsatser, hvilka sednare det står läsaren fritt att förkasta, jemte det han förnekar de förra. I all händelse skall det anförda hafva tjenat att väcka uppmärksamheten på en fråga, hvilken med hvarje dag skall blifva allt vigtigare för landet.

30

40

50

En flygtig blick på jordbrukets tillstånd i landets skilda hufvuddelar tro vi sålunda visa, att jordens styckning i förhållande till folkmängdens tillväxt bidrager till ett jennare välstånd; då åter ett större antal af icke jordegande daglönare lätt utarmar äfven en eljest välottad

landsort.

I södra delarne af landet är en betydlig del af jorden samlad till större egendomar, herregods, rusthåll o. s. v. Men äfven denna jord är ofta fördelad mellan en mängd åtminstone temporära jordegare, frälsebönder eller jordtorpare. Desse odla så väl sin egen som stamgårdens jord, så att alltså de stora egendomarne till betydligaste del odlas af jordegare. Såsom alltid sörjer egendomsegaren under sämre år för dessas nödigaste bergning, hvarutöfver frälsebönderna också under bästa tider sällan hinna. Den öfriga, af mindre lotter bestående jorden lärer väl ofta vara långt nog styckad, likväl sällan i så små lotter, att den skulle lifnära största möjliga antal af invånare. En sådan styckning motarbetas här, utom af de för hela landet gemensamma hinder, om hvilka vi nedanföre skola nämna, genom tvenne särskilda omständigheter, nemligen bondens större vana vid lyx och vällefнад och de sedvanliga undantags- eller sytnings-afhandlingarne. Ty det är naturligt, att en bonde, som gerna agerar possessionat, icke kan finna en ringare jordlott för sig tillräcklig. Anspråken och lefnadssättet medföra åter en hastigare vaxling af jordegare, så att jorden oftare är aflingjord. Och då egaren helst ser sig befriad från allt arbete, samt hans barn gerna i sin tur vilja blifva possessionater, så äro här köpeafhandlingar mellan föräldrar och barn serdeles vanliga, genom hvilka de förra enligt sed upplåta jorden åt älsta sonen, under det att de sjelfva såsom undantags- eller sytningshjon belasta den med underhållande af inbyggare, hvilka icke bearbeta densamma. Dessa smärre jordlotter, hvilka icke anses hafva utrymme för jordtorpare eller tåla vid ens så dyrlegda arbetare, skulle vi anse, uppamma isynnerhet mängden af spanmålstorpare. Oafgjordt är väl, huruvida de större egendomarne allt mera lemna rum för dessa smärre, men vi skulle tro förhållandet vara sådant. Emellertid tillvexer här daglönarens antal hastigt, och redan en årsvext under medelmåttan alstrar nöd, emedan hvarje jordlott har att lifnära en folknummer vida öfver den arbetsstyrka, som användes på jordens odling. Äfven i denna södra del af landet ser man t. ex. i skärgården jordens styckning hafva gått derhän, att den ringa lotten skötes endast af egaren, hvarom såväl dess längre kvarstannande uti samma slägtis ego som dess bättre odling bära vittnesbörd. Kanske anträffas detta sednare förhållande äfven annorstädes.

Mången torde det förefalla oväntadt, att det anförda till en del passar in äfven på östra Finland. Såsom känt är, afger uppskattningen efter mantal en alldeles osäker grund för jemförelse af hemmanens egovidd i skilda landskap. Medelafkastningen hörer åter till de data, om hvilka landets statistik tiger. Vi kunna derföre äfven här stadna vid den allmänna uppgift, att i Savolaks och Karelen egovidden jemförelsevis är större än i andra delar af landet, ehuru tilläggas bör, att den äfven vanligen omfattar mera oländig mark. Likaså kan man af sed och lefnadssätt ungefär döma till afkastningens storlek. Den allmänna sed, att Savolaks bondens hustru aldrig går på utarbete, samt äfven bonden på de flesta trakter ganska litet, på bättre hemman alls icke deltagar i arbetet, bevisar, att här jordlotterna äro vida större och rikare än t. ex. i Österbotten och äfven i andra delar af landet. Allmän är den iakttagelse, att kronohemmansåboer äro skattebonden, i välmåga underlägsna, ja oftast äro fattiga; och så står äfven Karelen, der största delen af jorden är kronojord, vida efter Savolaks. Orsaken till sistanfördä förhållande lärer väl få sökas i besittningrättens osäkerhet öfverhufvud på ett kronohemman och i åboens större och kostsamare beroende af kronobetjening och advokater. Emellertid är på krono-

jord älsta sonen alltid fideikommissarie; och i denna del af landet äro äfven bland skattebönder förromnämnda afhandlingar mellan föräldrar och älsta son vanliga, så att de yngre gå snart sagdt lottlösa ifrån fädernehemmet, och sällan fråga uppstår om hemmansklyfningar. Äfven jordtorpare finnas jemförelsevis i ringa antal, och spanmålstorparessystemet är ännu okänt. Jorden odlas med tillhjälp af tjenstefolk, hvilket föga någonstädes i landet aflönas högre än här. Derunder är landet öfversvämmadt af inhysingar och backstugusittare, synnerligast af det förra slaget. Desse arbeta under skördetiden mot hög dagspenning, men öfriga delen af året förnöta de med sofvande eller tiggande. 10
 Ätminstone hör man öfverallt den försäkran, att de hellre svälta, än de utom andtiden biträda bonden mot en nedsatt dagspenning eller födan. Hvad som hjälper dem att lifnära sig, är seden att mot tredjedelen i afkastningen åt dem upplåta svedjemarker. Men detta jordbruk är ofta blottställt för missvexter, och nöd uppstår derföre lika ofta, så att föga någon landsort utom nordligaste delen af Uleåborgs län oftare torde behöft undsättning af kronan än det spanmålsrika Savolaks och Karelen. Vore nu alla dessa svedjande personer äfven jordegare, så skulle både större arbetsstyrka komma jordbruket till godo, och det säkrare åkerbruket lättare uttränga svedjandet. 20

I Österbotten, i synnerhet i landskapets mellersta och södra del, har hemmansklyfningen redan hunnit långt. Också finnas här hvarken jord- eller spanmålstorpare, och säkert är äfven antalet af både inhysingar och tjenstefolk mindre än annorstädes. Men också lærer man tryggt kunna påstå, att folket uti intet landskap i Finland är mera träget och arbetsamt än här. Sannt är väl, att det dertill uppmanas af biförtjenster, såsom tjärbruk, tillverkning af pottaska och planksågning; men äfven jordbruket bedrifves dock med stor omsorg. En husbonde, som icke skulle arbeta i jemnbredd med sin dreng, lærer här knappt kunna uppletas, och äfven de värdinnor torde vara få, hvilka 30
 icke deltaga i allt arbete. Nämnde binäringar göra det nödigt, att åkerbruket till stor del öfverlemnas åt qvinnorna, hvarföre man oftast ser dem vid plogen. Att denna ansträngda arbete skulle tillbakasatt bildningen, lærer icke kunna påstås af någon, som jemfört Österbotten med invånare i öfriga landskap, der jordbrukaren har mera rådrum för hvila och sömn. Att hemmansklyfningen ännu här raskt fortgår, under det att allmänna välståndet tilltager, synes visa, att jorden lättare fömår nära sjelfegande arbetare än daglönare. Ty binäringarne hafva på sednaste tiden varit föga lönande, om den 40
 förnämsta, tjärbruket, ens någonsin bör anses för sådan.

Vi lemna säkerheten af alla dessa antaganden till de i saken erfarnares afgörande, ehuru öfvertygade, att de i det hufvudsakliga skola befinnas grundade, samt att en nogare undersökning äfven inom Finland skall visa det säkraste och mest jemna välstånd der, hvarest största delen af jordbrukare äfven äro jordegare. Lagen sätter nu inga omedelbara hinder i vägen för hemmansklyfningar, om dess bokstaf blott med förstånd tillämpas. Ty det beror ju på domarens pröfning, huruvida en jordlott bör anses kunna föda en familj. Men detta kan åter icke afgöras annorlunda än på grund af det antagande, att jorden 50
 alltid föder den arbetare, hvilken åt dess odling egnar all sin kraft. Så snart derföre afgöras kan, att en familj har utrymme nog för sin arbetskraft på den ifrågavarande jordlotten, så måste äfven antagas, att denna är stor nog att föda samma familj. Men iakttages ett så godtyckligt förfarande, att t. ex. en jordlott, af hvilken en familj redan i 6-7 år utan skuldsättning lifnärt sig, likväl förklaras otillräcklig för

dess uppehålle, så finnas äfven skäl att förena hela landet till ett jordgods med en herre och 1 1/4 million daglönare.

Medelbart hindras deremot hemmansklyfningar af lagstiftningen, då den betungar ett hemman med desto större utskylder, ju mindre det är. Ty en mängd indirekta skatter utgå icke efter mantal, utan efter hushåll och röktal. Hit höra bränvinsarrendet, alla de mångfaldiga såkallade kapparne till lagman, härads höfdingen, stundom till presten, till klockare, spögubbe, rättare m. m. samt transport-skjutsen; äfvensom den ordinära skjutsningen och landsvägarnes underhåll o. s. v. är mera betungande för det mindre hemmanet än för det större. Härtill kommer 10
ännu, kanske det mest väsendtliga, den stora kostnaden för hemmansklyfningar, hvilken jemte utflyttningen i förhand förtärer flera års afkastning. Skulle alla dessa hinder unnanrödjas, så är det klart, att en pröfvande domare genast kunde nedsätta fordringarne på en jordlott, öfver hvars tillräcklighet eller otillräcklighet för en familjs lifnärande han bör afgöra. Mången ifrare mot hemmansklyfningar torde i det åberopade se ett helsosamt band på, hvad man kallar allmogens tanklöshet. Men band, som innebära hotelsen med en orättvisa, kunna icke verka fördelaktigt. De tillhöra samma klass, som det välmenta 20
förslaget att afvända obetänkta giftermål bland almogen. Naturen eller rättare den sedliga verldsordningen visar sig i båda hänseenden vara en hämnare, då den sednare åtgärden endast kan gifva osedligheten ökad utrymme, och den förra frammanar en befolkning af arbete skyende proletarier i stället för en af idoga jordegare.

(n:o 41)

OM HEMMANSKLYFNING. (SVAR TILL EN ANMÄRKARE.)

En Insändare har haft godheten i Borgå Tidning låta införa några ganska nätta och koncisa »Anmärkningar» till Saimas yttranden om 30
gagnet af Hemmansklyfningar i Finland.

Den första af dessa anmärkningar vill bevisa, att samma arbetstyrka i flera fall gagneligare kan användas vid stora än vid små jordlägenheter. Härvid afser Ins. från den obestridda erfarenhet, på hvilken vi hufvudsakligen stödt vår bevisning, att nemligen den sjelfegandes arbete har ett vida högre värde än den lejda arbetarens, och mot hvilken erfarenhet, tills den bevisas vara falsk, Ins-s anmärkning således har stött. Uti Ins-s 2 och 3 moment i denna anmärkning talas om arbeten, som fordra utöfver dubbel tid af en person, mot hvad de fordra af tvenne, samt om sådane, hvilka i hvarje fall fordra endast en 40
persons arbetskraft. Mot det här anförda behöfver ju blott sättas det påstående, att jordegarens arbete, tillika kvantitativt och kvalitativt uppskattadt, har ett dubbelt högre värde än legohjonets. Så återstår till förmån för den större jordlägenheten endast de arbeten, hvilka icke af en person kunna verkställas, förutsatt nemligen, att jordegaren icke skulle hafva en hustru, eller att de båda skulle bruka hvar sin jordlott. Hvilka dessa arbeten äro, har likväl Ins. glömt att uppräknas.

Nämnda stötesten unnanrödjes blott till en viss grad af Ins-s tredje anmärkning, hvilken ganska riktigt innebär, att legohjonets arbete uppdrifves till det högsta, då det ställes på beting. Ty detta hafva vi i 50
förhand medgifvit. Men den åberopade erfarenheten sätter den sjelfegandes arbete ännu högre än detta. Och att arbete på beting skulle i afseende å dess duglighet lättare kunna kontrolleras än annat legoarbeta, detta har Ins. äfven glömt att bevisa. Likaså har Ins. intet anført, som kunde öfvertyga läsaren, att icke å en större jordegendom borde finnas lika många, i nit med egaren jemngoda uppsyningsmän, som

egendomen innehåller jordlotter, så små att en person kunde sköta dem. Icke heller bevisar det nog att Ins. sett kärr af legda arbetare dikas och uppbyggnas så, att Roms legioner deraf kunnat hafva heder. Ty dika och gräfta äro andra arbeten än plöja, boskapsskötsel m. m.

Men förutsatt också, att alla arbetare vid jordbruket blifva legohjon och förrätta sitt arbete på beting. De skola då lefva i eget hushåll. Vill Ins. förbjuda dem att gifta sig, eller ställa äfven deras befordrande af populationen på beting? Om icke detta; kan då Ins. göra troligt, att dessa legda arbetare icke skola »göra folket myckna i Landet»? Han skulle då lyckas kullkasta, hvad erfarenheten hittills lärt, att nemligen just dessa, utom husbondens hushåll lefvande, legda arbetare hastigare föröka släktet, än någon annan samhällsklass. Och tills en sådan bevisning lyckas honom, är äfven hans sjerde anmärkning (som endast af hemmansklyfning härleder öfverbefolkning) utan någon vigt att bevisa företrädet af stora jordegendomar för ett lands välstånd.

Återstår således den andra anmärkningen, som återoppar fördelen af machiners begagnande vid större jordegendomar. Vi svara härtill: en sörpskärningsmachin, en kastmachin kan äfven den mindre jordegaren lätt förfärdiga och begagna. En tegelslagningsapparat är lika lätt sammansatt, och han behöfver den kanske hvarje tionde år. Återstår således för Ins-s och den större jordegarens räkning sånings och trösk-machinen samt ångkraftens framtida användande till »plöjning, dikning, gräfning, skogsrodjning m. m.»; ehuru Ins. kanske läser medgifva, att då för det forna legohjonet föga annat skall återstå än att svälta »på beting».

Att underhållet af byggnader mera betungar den mindre jordlotten, än den större, hafva vi medgifvit. Men vi hafva också sett, att t. ex. i vissa socknar uti Österbotten byggnaderna på hemman, som skötas af man och hustru, äro bättre beskaffade, än man under en hel dagsresa i Savolaks ser dem, vare det på herrgårdar eller bondgårdar. Då åter Ins. påstår sig veta; att en mindre jordegare, »som ej kan gods sitt vårda, som har en sjuklig hustru och flera minderåriga barn,» icke kan förkofra nationalförmögenheten, så läser han väl äfven känna, att den på beting arbetande i samma förhållanden är härtill lika oduglig; då likväl ännu den förra genom priset för sin försålda jordlott kan en tid lifnära sig och de sina, eller åtminstone, om båda anses hafva besparat någon egendom, på grund af det anförda måste antagas ega mera än den sednare.

I öfrigt taga vi oss friheten fästa Ins-s uppmärksamhet derpå, att vi redan i de artiklar, mot hvilka Ins. rigtat sina anmärkningar, på förhand bemött dessa, ehuru vi velat besvara hans artighet med att upprepa det förut anförda, äfvensom att nämnda artiklar ännu innehålla ett och annat, hvarom Ins. icke synes hafva tagit kännedom – hvilken sednare omständighet troligen medverkat till Ins-s anmärkningsars nätthet.

128 BORGÅ TIDNINGS MERITLISTA.

Saima n:o 32 8. VIII 1844

För att uppmjuka B. T:s förstockade samvete och tillbakavisa dess minst sagdt ohemult käckja sjelfförtröstan, samt för att, då beskyllningen varit bestämd, bevisa, hvad vi om bladets oduglighet anför, framlägga vi här följande species facti.